

Las Mantinedas : quedar cun chaunt ed accumpagnamaint da clavazin our da la vita engiadinaisa da temp vegl

Autor(en): **Bezzola, Eduard**

Objektyp: **Article**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **45 (1931)**

PDF erstellt am: **11.09.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-201851>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern. Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Las Mantinedas

Queder cun chaunt ed accumpagnamaint da clavazin our da la vita engiadinaisa da temp vegl, dad ED. BEZZOLA.

La sceneria rapreschainta la piazza d'üna vschinauncha. A maun dret la chesa dal spus cun baunch d'avaunt porta. A schnestra la chesa da la spusa decoreda cun ghirlandas. Durant cha il clavazzin intuna l'introducziun as oda tuns da pistolas e da morters e güvels dal davous-scena. I'l istess temp s'ozza la tenda.

1. Clavazzin. Introducziun: Marsch da mastralia (Bündner Tänze Nr. 32). Cun ils ultims tacts comparan sülla scena quatter giuvnas e quatter giuvens as mettand sü in ring per sottar l'allemanda sülla piazza.

2. Allemanda cun accumpagnamaint dal clavazzin (Bündner Tänze Nr. 5).

Durant il sot vain-otra giuventüna sülla scena fuormand pitschnas gruppas chi guardan tiers e fini il sot as mettan a discuorrer e fer spas traunter dad els.

3. Oters giuvens e giuvnas arrivan cun las frattas — granda ghirlanda in fuorma dad arch, güvland e clamand: Evviva ils spus!

Il clavazzin suna intant la chanzun seguainta (ils prüms nouv tacts) sün que la giuventüna as metta a chantar.

La Chanzun da Mantinedas.

Evviv'il nouv pêr — chi ais uoss'unieu
 Ch'els possan chaser — in pesch, armonia
 Tuot la giuventüna — giavüscha furtüna
 e saimper bainster —
 [: Evviv'il nouv pêr :]

Annotaziun. Quist queder gnit do per la prüma vouta a Schlarigna insembel e sco epilog da la cumedgia „la Rimur in Chesa Salis“. El po gnir rapreschento eir independamaing da ditta cumedgia. Las melodias gnaron publichedas separedamaing e sun intaunt dad obtgnair da la Cumischiun dramatica da l'Uniun dals Grischs (Adressa Sr. Dr. A. Clavuot, Rigastrasse, Coira).

Taunt las allocuziuns, scu las chanzunettas, impustüt ils solos, sun da recitar u chanter cun mimica e gests adattos — la chanzun stu gnir animeda, evitand bainshi exageraziuns (vair indicaziuns tar la chanzun: L'otra saira cira . . .). L'inter stu esser ün queder plain vita ed animaziun — mettand in relief eir ils costüms a la veglia.

Euviv'il nouv pêr — scodün d'nus exclama
 Dieu vögliä bain fer — ch'els da cour as aman
 Il pêr a gro sieu — nu saj'impedièu
 da nozzas ans der
 [: Euviv'il nouv pêr :] (Melodia orig.)

Intaut ais al spusa, accompagna da dals sieus, sortida da la chesa, beneventand cun bel möd giuvnas e giuvens chi s'aprosman a la chesa.

4. La cumpagnia fo lö per il maina-spusa e divers claman: plazza per il maina-spusa, chi s'aprosma a la spusa fänd sieus cumplimaints e reverenzas, pigliand lura cun tuotta dignited il pled per fer la seguainta allocuziun vers las giuvnas:

Stedi adorabel — degnas dundschellas
 Inseparablas — scu muntanellas
 Hoz traunter vussas — ün'evl'ais crudeda
 Ed üna staila — davent l'ho purteda,
 Chi da vos tschêl — as laschet pigler
 Sainza fer spilts — e sainza crider!

Ma mias cheras — nu crajè nimia
 Ch'ell'hegia fat — üna strambaria!
 Tuot al cuntrari — udí ün po
 Che dia la staila — ün di dvantaro:

Ella dvainta — üna patruna,
 Ils oters sotan — cur ch'ella suna
 Ella dvainta — mama invidiada,
 Dad üna bella — e fras-cha brajeda;
 Ella dvainta — duonna poseda,
 Illas burascas — sperimenteda:
 Scu las mürs veglias — stendan l'uraglia
 Guardan las trapplas — per müravaglia
 Ma nu vaun aint — uschè sapiainta
 Scott'e prudainta,
 Ell'allur dvainta!

Ella staro bain — ed avro buns dis (mussand vers la spusa)
 Eau port la spusa — in quist paradis
 (as volvand darcho vers las otras mattas in riand)
 Vus otras allura — sch'avais furtüna
 Gnaro as pigler — cull'otra glüna.

Tuct chi ria, ils giuvens dand lur approvaziun — las mattas dand dal cho e fand segns cuntrar. Il clavazzin ha intant intuno ün oter sot cuort (Nr. 21 B. T.).

Il maina-spusa ha spüert il bratsch a la spusa, chi davo avair jat ün po la preciosa, sta per tour il bratsch — cur cha da las mattas s'oda a clamer: Dè il pled a la prüma giuvna udi, udi la prüma giuvna! Quista s'approsma a la spusa, fand la seguainta allocuziun culs movimaints e möds adattos al cuntgnieu:

La prüma giuvna disch:

Tuot las bunteds ch'el ho nomno
 Sun be parevlas zieva spuso!
 Il dir dals homens, la solita lira,
 Eau cumand e na tü ma chera!
 Ils homens vaun saimper a l'usteria,
 La duonna po ster a chesa sia!
 E cura cha d'ir i'let ais ura,
 Schi's faune spetter fin chi so cura!
 Ma scha la duonna ün mumaint sto sün via,
 Schi l'hom disch dalungia: Che signuria!
 E vo'la üna vouta tar la cumer,
 Guarda, disch l'hom, eir da turner!
 Fo'la pizochels, sainz'il chalender,
 Hoz fest da meger! — I füss da't pender!
 Que ais l'amur, chi per las duonnas haun;
 Tuots ün scu l'oter: Gian, Giusch e Bastiaun.
 Homens buns d'inrer chi's chatta,
 Fors ün sün tschient — ma chera matta!
 Per tel motiv volains at cussgler,
 Sto pür cun nussas e lascha'ls spetter!

Il prüm giuven disch:

Hoz tuots in uniun — volains festagier
 La publicaziun — del giuven, nouv pèr
 Ed in fand las frattas — a spus ed a spusa
 Giavüschains mats e mattas — üna vit'armoniusa
 Sandet buna — plaschairs taunts
 Lungia vit'e bgers iffaunts
 E scha'l sar spus, scu da vegl inno
 Tiers nus ais sto üsito

Ans voul fer ün bel regal
 Per cha possans fer ün bal,
 Schi vulains'in allegria
 Fer l'intera cumpagnia
 Scu ricumpens — a la ballandeda
 Üna bella mantineda.

Il spus disch:

Cun que ch'eau as poss offrir
 Cun plaschair vögl as servir
 Eau s'ingrazch fich per l'onur
 Giavüschand d'ans mantgnair voss'amur.
 Stimeda chera cumpagnia
 Vöglías cun nus chi gnins suot tet
 Tar quista festa d'allegria
 Condivider nos dalet!

Grand applaus e risatta da las mattas. La spusa fo ün po l'indecisa, ma lura acceptla in riand il bratsch dal maina-spusa cun acclamaziuns e bravos d'art dals giuvens chi rian eir our las mattas — la prüma giuvna fand finta dad esser mortificheda, vain consoleda da sias cumpagnas. Il maina spusa maina la spusa sül davous da la scena. Intaunt ha il clavazzin d'archo cumanzo a suner ün oter sot (Nr. 3 B. T.).

Intaunt s'ho ün'otra gruppa da giuvens s'asprosmada a la chesa dal spus, chi sorta eir el accumpagno dals sieus our da porta, beneventand ils giuvens, chi as postan davaunt l'arch da frattas; clamand: silenzi, quietezza, il prüm giuven discorra, seguan las allocuziuns, interruttas dad acclamaziuns, applaus evvivas, bravos etc.

Nouv applaus da l'intera cumpagnia. Intaunt cha il clavazzin intuna ün'otra melodia (p. ex. Nr. 6 B. T.), il spus, davo avoir dat il man ed ingarcho al prüm giuven e marido per lur peds, vain condüt tiers l'arch da frattas d'in- under sorta la spusa a bratsch dal maina-spusa. Intaunt ch'els as salüdan intuna l'intera cumpagnia aunch'üna vouta l'ultim vers da la chanzun da mantinedas. Finida la chanzun, il spus tir'or d'giloffa üna buorsa cun munaida ch'el spordscha al prüm giuven, accumpagno da l'applaus da l'intera giuventün, chi chanta aunch' üna vouta il prüm vers da la chanzun da mantinedas, intaunt cha ils spus as tschaintan sül baunch d'vaunt la chesa dal spus.

8. Intaunt chi vain purto fraclas da vin our da la chesa dal spus e cumainza il trattamaint da l'intera cumpagnia, s'approsmo ün hom pü atempo as giuven pèr fand la seguinta allocuziun:

Stimos, chers spus — sajas salüdos
 Eir a nom dals maridos

Tiers nus gugent s'vulains artschaiver
 Ma il prüm da tuot — vulains fer tschütschaiver
 Perche la pesch e la furtüna
 Dependan dal di d'hoz adüna
 Pü granda chi ais hoz l'allegria
 Pü bella saro voss'armonia!

Piglia il magöl chi al vain spüert, l'ozza vers ils spus: In sandet! dand cun que il segn generel eir als oters da fer quetaunt.

9. Zieva cha la cumpagnia s'ho darcho quieteda disch il prüm giuven:

Uossa mieus chers giuvens e mias cheras mattas, vulains festager quist bel evenimaint e musser nossa recognuschtscha a nos stimo giuven pêr cun ün pêr bellas chanzunettas. Tiers la vaira allegria voula eir chaunt e scu chi ho dit nos barba Gian Curo: Pü granda chi saro hoz l'allegria — pü bella saro zieva eir lur armonia! Chi vuol cumanzer? Tschà Peiderin — u tü Corina!

Ils atschenos faun ceremonias — ils giuvens e las giuvnas tscherchan da persvader ad ün u l'oter — fin cha ün as decida da purter avaunt la chanzun:

10. Il cumand ais gnieu da Cuira

Scha vulais as marider

Dè nonaunta rentschs in dota

Scha vulais as cumpagner. (Collecziun da chanzunettas da temp vegl — M. Badrutt — L. Liun, Nr. 12.)

(La tscherna dals vers po gnir fatta dal chantadur sves, ma el sto bain vair da la purter avaunt culs gests adattos al cuntgnieu da mincha vers, que chi vela eir per las chanzuns chi seguan).

Finida la chanzun vain il chantadur applaudieu, intaunt cha üna giuvna as decida da chanter:

11. 1.
 L'otra saira eira
 Oura sün meu baunch
 [: Cun ün schnuogl sün l'oter
 Mangiaiva mich e painch :]

2.
 E stand lo ün po
 Gnit ün bel sudo
 [: Tuot vstieu a la moda
 Cun ün chapé brodo :]

3.
 E quel am salüda
 Cun creaunza fich
 [: Ma eau respuonder
 Nu savaiva brich :]

4.
 Sieu maun in giloffa
 Ho'l dalungia miss,
 [: Pigliet our'na charta
 Scritta cun rispli :]

5.

E sün quella charta
 Staivan quels duos plets
 [: Matta, bella matta
 Voust at marider :]

In chantand il prüm vers la giuvna s'ho tschanteda sün ün baunch, ho miss in schnuogl sün l'oter e fo l'indifferenta. Intaunt cha ils oters chauntan il refrain, ella fo finta da mangier mich' e painch, sco chi-d-ais dit illa chanzun, Tal 2. vers do'la ün sagl da surpraisa, dozzand il maun sco per fer sumbriva e vair pü bain sur igls ögls. La seguonda part chant'la cun tun e möd d'admiraziun e dand a la chosa importanza.

3. vers fo'la il segn dal salüd e zieva imitesch'la la perplexited da la giuvna chi nu so der pled. 4. vers fo'la il gest da pigler our d'giloffa qualchosa cun importanza. 5. vers sto'la in peis e chaunta scu in inchaunt e vinta dal grand dalet.

Nouv applaus intaunt cha dua përa as preschaintan sül davaunt da la scena ed as mettan a chanter :

12. Duett dobel.

Ils mats: Hoz mia chera vegn at tramagliar,
 E lösch insembel vulains ster! hoi-as-sa .. diridomdà
 Las mattas: Chi ais chi picha suot mia tet,
 In am sdasdand usché dandet? hoi-as-sa .. diridomdà
 Ils mats: Quel chi picha ais tieu cour cher
 Ve gio ed evr'e lasch'l entrer hoi-as-sa .. diridomdà
 Las mattas: Fin cha la mamma nun ais a durmir
 Schi aint nu't poss eau lascher gnir hoi-as-sa .. diridomdà
 Ils mats: Tarder d'avrir nu stoust lur brich
 Perche d'at vair eau m'alleger fich hoi-as-sa .. diridomdà
 Las mattas: Che beadentscha, che gust, che dalet
 Schi cun premura eau f'aspet hoi-as-sa .. diridomdà

(Collecziun Dolf Nr. 3.) Il refrain vain chanto da tuots insembel.

Davo l'applaus generel las giuvnas insistan cha ün dals maridos chanta la chanzun „Il diavel porta“ strand il chantuns previs süll'avant-scena. Quist, davo avoir declaro ch'el saja propi roch, as metta a chanter :

13. Daman chi'd ais dumengia	Il pled d'amur eu vaiva
vögl a la fin ris-char	imprais usché bainin
dad ir pro giunfra Mengia	quel inavant savaiva
at illa dumandar.	ed inavò perfin.

Fand üna granda storta
rivet davant sa cha
planin dervit sa porta
lura clamet: Holla!

Sün üsch cha l'ais rivada
Il pled eu'laiva tour
ma tuot in üna jada
n'ha tschüff il battacour.

Meis pled in quell'anguoscha
eu'vaiva invludà;
lur ant cha l'am cognuoscha
n'ha tut e sun passà.

Passà our da sa porta
am impissand allur;
mo schi cha'l diavel porta
las femnas e l'amur.

(Collecziun Men Rauch)

Segua granda risatta, spass e mods, fin cha las giuvnas intunan:

14. La chanzun d'imsüras:

1. Sü cha hoz ais di d'imsüras
Hoz ad alp, ad alp nus giàin.
[: O che gust, che allegria,
Quaist bel di nus celebrain. :]	4. Ed in alp minchün arriva,
Aintr'in teja cul bundí,
[: Tuot l'inscuntra cun evviva,
Bain hast fat da gnir eir tü :]
2. Ed apaina spunta l'alba,
Regna qua grand movimaint!
[: Il cho d'alp e las masseras,
Gia la not sun its avant. :]	5. Ed intant ch'ün mang'e ria
Sü pel munt ün vezz'a gnir,
[: Bellas vachas, chi sün via
Vers il stabel vöglian ir. :]
3. Uossa vain ad els incunter
Rös'alpina, bella flur,
[: Giuvintschella splendurainta,
Da nos munts tü est l'onur. :]	6. Ed intant vain fat la paisa
Dal bun lat nanpro portà
[: E dasper sün üna maisa
Dal nuder tuot vain notà. :]

7. E chantand, güvland as tuorna,
Pür plaschair ha grand effet.
[: Nun crajai, saja gliud stuorna,
Sun be aivers dal dalet. :]

Melodia da Collecziun Dolf, Nr. 5.

(Po gnir natüralmaing scurznida per duos o trais vers).

Finida la chanzun vain da növ fat impringias, spass e mods tranter pêr.
Tout in vouta ün clama: Uossa amo üna da Sar Nuot e tuots chi claman:
Schi, schi, bravo! Üna da Sar Nuot (üna vusch) quella dal cuc converti! Di-
vers repetan: Schi, schi, quella dal cuc — quella dal cuc converti.

Sar Nuot (ün hom pü vegl), vain plaun sia, accompagno d'ün pêr mattas
sül davaunt da la scena e chaunta:

15. Ura füssi stat dalöndh
 chí gniss la prümavaira
 Eu la sforz cun meis chantar
 il cuc dísch üna saira
 Bravamaing dal pü ot pin
 ch'in tuot la val as chatta
 [: clama el: cucû — cucû
 ch'il squassa la cravatta :]
 (2da vouta: E svelt il piccal, piccal, piccal, piccal serra.)

Plü d'ün mais, ün fraid passet
 daspö quel di el tascha,
 L'ora da sforzar ha'l schmiss
 e's zopp'aínt illa dascha.
 Cucsda que bain blerse grands
 ma pacs sco quíst sün terra.
 [: Chi vezza aint d'avair fallà
 e svelt il piccal serra. :]

(Pleds da S. Vonmoss)

Nouv'animaziun, impringias e cumplimaints. Intaunt batta sül clucher las desch, üna vusch intuna: Stè sü mattas, las otras vuschs seguan ed in pigliand cumgio ed in chantand la giuventüna as parta, intaunt cha ils spus vaun insembel culs lur in chesa dal spus.

16. Chanzun finela: Stè sü mattas.

Sü mattas festinain	Il chöd ho già chanto
Ad ais uoss'ura	La not svanescha
Stè sü, stè sü dabot	Cumainza a fer cler
Passo ais mezza-not	Bod vzaíns il di spunter
Giaín cun premura.	Chi tuot sclarescha.
Damaun lura darcho	Sü mattas festinain
Stáíns in stüvetta	Il di s'daresa
A baderler, filer,	Illuminesch'íls ots
Soter, a rir, filer	Sclarescha gia íls ots
Pü d'ün'uretta,	Giaín uoss'a chesa.

(Adapt. ladin da Clio. — Collecziun T. Dolf, Nr. 12)

Il chaunt vo as perdand, intaunt cha la tenda crouda.

Las allocuziuns in rima dal maina-spusa, prüm giuven etc. sun pigledas cur dal „Biviano“ da Rudolf Lanz: Spusalizzi da taimp vigl.